

Dr. Nagy Anita
egyetemi docens
Miskolci Egyetem ÁJK
Bűnügyi Tudományok Intézete
Büntetőeljárásjogi és büntetés-végrehajtásjogi Tanszék
Készült: 2014. szeptember 14.

A büntetés-végrehajtási bírói jogkör

A büntetés-végrehajtási bíró (továbbiakban: bv. bíró) Magyarországon a végrehajtás egyéniesítése és progresszivitása alapelveinek védelmezője, úgyis fogalmazhatnánk, hogy az ítélő bíró meghosszabbított keze, aki az elhúzódó végrehajtás menetében az elítélt személyére igazítja az alapítéletet.

A büntetés-végrehajtási bíráskodás kialakulása szempontjából Olaszország játszotta a vezérszerepet, mivel ott jelent meg először – a bv. bíró előfutáraként – a „guidice di sorveglianza” (felügyelő bíró) személye, akinek a feladata kezdetben a börtönön kívüli munkáltatás engedélyezése volt.

A bv. bíráskodás történeti rendszerében alapvetően három alapvető modellt különböztetünk meg:

1. Franciaország, Olaszország és Portugália modellje
2. A német–osztrák modell
3. A magyar és lengyel modell

1. Franciaország, Olaszország, Portugália modellje

A modell azon a mögöttes büntetéstanai tartalomra alapult, mely szerint ha az állam a szabadságvesztés-büntetést reszocializációs „alkalomnak tekinti a személyiség átférfalására, akkor bírói kézbe kell adni a folyamat irányítását. Ezt az utómunkát az ítélő bíró nem végezhet, sokkal alkalmasabb volt erre a feladatra egy kellő szakmai – büntetéstanai és börtönügyi – jártassággal rendelkező szakbíró. *Kabódi Csaba* kandidátusi értekezésében rámutat, hogy az 1980-as évekre a reszocializációs teória „csődje” következtében a szabadságvesztés-büntetés végrehajtása „megtisztult” a kényszernevelő, kezelő-gondoskodó tartalomtól, s emiatt a „börtön-programot” vezérlő bv. bírói funkció is okafogyottá vált. Nem maradt viszont munka nélkül: egyrészt megőrizte kompetenciáját a fogvatartott „jogi ügyeiben”, másrészt új feladatként az úgynevezett közösségi – tehát legfeljebb szabadságkorlátozással járó – szankciók (pl. közérdekű munka) végrehajtásában kapott főszerepet.¹

Franciaországban a bv. bíró dönt a feltételes szabadság kérdésében, a büntetés elengedéséről, a büntetés-végrehajtás felfüggesztéséről, a félbeszakításról, a végrehajtási fokozat módosításáról, a kijárás, eltávozás engedélyezéséről és az úgynevezett biztonsági periódusból történő elbocsátás tárgyában. Emellett közreműködik a szabadságelvonást helyettesítő szankciók végrehajtásában is. A francia bv. bírói modellre érdemes *Michel Foucault*-nak a

¹ Jóárt Borbála Gyöngyike: Büntetés végrehajtási bírói eljárásjogi szabályai nemzetközi kitekintésben. http://doktori-iskola.ajk.pte.hu/files/tiny_mce/File/Vedes/jojart/jojart_ertekezés_muhely.pdf, 25. oldal

francia bv. bíróra írt nem éppen dicsérő meghatározását idézni: „egy fattyú és torz gyermek”. Fattyú, mert olyan bíró, aki valahol a közigazgatás és az igazságszolgáltatás „tiltott frigyéből” született, s épp ezért torz is, hiszen nem a szó szoros értelmében vett igazságszolgáltatást végez, működési területe a jogerő után esik, így tevékenysége vezérlőelvi sem egyezhetnek meg az ítélő bíróval.²

Olaszországban a bv. bíró elbírálja a fogvatartottak munka- és fegyelmi ügyeiben benyújtott panaszokat, dönt a szabadság és az eltávozás engedélyezéséről, határoz a a külső kórházba, gyógyintézetbe történő beutalásról, jóváhagyja és felülvizsgálja az elítéltek kezelési tervét. A bv. bíró határoz továbbá a büntetés elengedéséről és megszüntetéséről, a próbára bocsátás engedélyezéséről és megszüntetéséről, dönt az ún. félfogságra bocsátás kérdésében.

Portugáliában a bv. bíróság fő feladata a kiszabott büntetéseknek vagy biztonsági intézkedéseknek a büntetés-végrehajtás során szükségessé váló átváltoztatása.

2. A német–osztrák modell

Eltérő bv. bírói koncepciót tükröz a német-osztrák megoldás, melynek elvi kiindulópontja eredendően más, nem érdemi-beavatkozó, hanem formális-jogvédelmi jellegű. A bv. bíró e körben nem felügyeli a „börtönügy” működését, hanem a büntetés-végrehajtás és a fogvatartott állampolgár közötti jogvitában dönt. Az elítélt érdekében „bv. pert” indíthat, ha úgy véli, hogy a bv. személyzet által alkalmazott vagy elmulasztott módszerek sértették a törvényben rögzített jogait.³

3. A magyar és lengyel modell

Ebben a modellben a bv. bíró nem szabadon, önállóan döntő „börtönügyi igazságszolgáltató hatóság”, hanem olyan „bv. jogalkalmazó”, akinek feladata az ítélőbíróság határozatában foglalt szankció végrehajtása jogi kereteinek meghatározása, illetve „időközi” módosítása és felülvizsgálata.⁴

1. A magyar büntetés-végrehajtási bíró feladata és hatásköre

A büntetések és az intézkedések végrehajtása során a bíróságra háruló feladatokat a törvényszéken működő büntetés-végrehajtási bíró, a katonai büntetőeljárásban elítélt katona esetében a büntetés-végrehajtási bíró feladatait a törvényszék elnöke által kijelölt katonai bíró (a továbbiakban együtt: bv. bíró) látja el.

A bv. bíró mindenkire kötelező, valódi bírói döntést hoz a lényeges jogkorlátozások mértékéről, időtartamáról, változtat az ítélőbíróság határozatán (enyhít vagy szigorít), s bizonyos büntetés-végrehajtási intézkedések esetében (pl. magánelzárás fenytés) jogorvoslati fórumként is működik. Emellett a bv. bíró nem csak bírói feladatot lát el, hiszen igazgatási feladatoként szervezi, irányítja, ellenőrzi a bv. csoport munkáját.

² Csernyánszky Lajos – Horváth Tibor – Heylmann Katalin – Kabódi Csaba – Lőrincz József – Nagy Ferenc – Páló József: *Büntetés-végrehajtási jog*. Rejtjel Kiadó, Budapest, 2007, 321. o.

³ Jójárt Borbála Gyöngyike: Büntetés végrehajtási bírói eljárásjogi szabályai nemzetközi kitekintésben http://doktori-iskola.ajk.pte.hu/files/tiny_mce/File/Vedes/jojart/jojart_ertekezes_muhely.pdf, 26. oldal

⁴ Csernyánszky et al. (2007): i. m. 321. o.

A szabadságvesztés, az elzárás, a közérdekű munka vagy a javítóintézeti nevelés kiszabása esetén a bv. bíró a bíróság határozata és a Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnoksága (BVOP) által megküldött ún. gyűjtőjegyzék alapján megvizsgálja, hogy nincs-e olyan *kizáró ok*, amely a büntetés vagy intézkedés végrehajtását kizárná, illetve az elítélt előzetes letartóztatásban vagy házi őrizetben volt-e annyi időt, hogy a kiszabott szabadságvesztést vagy javítóintézeti nevelést *kitöltötte*, vagy esedékes-e a *feltételes szabadságra* bocsátásról való döntés (javítóintézeti nevelésnél az ideiglenes elbocsátás).

Az 1979-től eltelt változó idő többször átrendezte a büntetés-végrehajtási bíró feladat- és hatáskörét. Eljárását a büntetések és az intézkedések végrehajtásáról szóló 1979. évi 11. tvr. (korábbi bv. kódex) emelte ki a büntetőeljárás köréből.

A jogalkotót ebben kevésbé büntetéstanai megfontolások vezették, mint az, hogy – az 1962. évi büntetőeljárás törvény különleges eljárásai között szabályozott, s lényegében a feltételes szabadságra bocsátás ügyében döntő – kijelölt megyei bírósági bírót rendszertanilag átsorolta a büntetés-végrehajtási kódexbe, mert funkciója inkább ideköti, s felruházta még néhány, az ítélelbírói döntést – a büntetés-végrehajtás során tanúsított elítélti magatartásra alapozott – utólag módosító jogkörrel. Hatásköre a mindenkori büntető anyagi jogi, pontosabban a szankciórendszerben beálló kriminálpolitikai változásokat követi: bővül, ha a személyi szabadságot elvonó, korlátozó szankciók köre a Btk.-ban gyarapodik, s szűkül, ha ott fogyatkozás áll be.⁵

Az 1979. évi 11. tvr.-hez képest novelláris módosítást tartalmazó, 1993. április 15. napján hatályba lépett 1993. évi XXXII. törvény jelentős mértékben bővítette a bv. bíró hatáskörét, változott eljárásának a szabálya. Az Alkotmánybíróság 5/1992. (I. 30.) AB határozata alapján már 1993. január 1-jétől megvalósult a bv. bíró határozata ellen a terhelt, a védő és az ügyész fellebbezési jogának szabad érvényesülése. A büntetések, az intézkedések, egyes kényszerintézkedések és a szabálysértési elzárás végrehajtásáról szóló 2013. évi CCXL. törvény, amely a bv. bíró jogkörét jelentősen szélesítette 2015. január 1-én lép majd hatályba.

2. A bv. bíró eljárása

A bv. bíró egyesbíróként jár el, s a törvényszék elnöke által kijelölt bíró. Eljárásában elsődlegesen iratok alapján hozza meg a döntését, ez esetben beszerezheti az ügyész és az elítélt nyilatkozatát. Amennyiben a bv. bíró szükségesnek tartja, akkor meghallgatást tarthat az elítéltnel, s ha bizonyítás felvételére van szükség, akkor tárgyalást tart. Amennyiben meghallgatást tart, azon jelen lehet az ügyész, a végrehajtásért felelős szerv képviselője, a védő és az elítélt, míg a tárgyaláson az ügyész és a védő részvétele kötelező, a végrehajtásért felelős szerv képviselője pedig jelen lehet. A bv. bíró a meghallgatást és a tárgyalást a bíróság épületében, ha viszont az elítélt fogva van, akkor a meghallgatást a bv. intézetben vagy a javítóintézetben tartja.

Eljárása során

1. *végzést* hoz, amely ellen fellebbezésnek van helye;
2. az *eljárást megszünteti*, ha az ügyész az indítványt visszavonta, illetve az előterjesztést vagy kérelmet visszavonták;

⁵ Uo.

3. *határozatát hatályon kívül helyezi és új határozatot hoz*, ha a büntetőügyben első fokon eljáró bíróságnak az 1998. évi XIX. törvény (Be.) különleges eljárásaiban szabályozott egyes különleges eljárásaiban meghozott határozat ezt szükségessé teszi, vagy ha észleli, hogy valamely rendelkezése nem a törvénynek megfelelő.
4. az *eljárást fel is függesztheti*, ha az elítélt ismeretlen helyre távozott vagy külföldön tartózkodik, és a kiadatása vagy az európai elfogatóparancs alapján történő átadása iránt kell intézkedni;
5. ismeretlen helyen tartózkodó elítélttel szemben *elfogatóparancsot* bocsát ki;
6. szükség esetén *szakértői vizsgálatot* rendel el.

Az 1. pontban írt bv. bíró végzése elleni fellebbezést a törvényszék másodfokú tanácsa tanácsulésen, bizonyítás felvétele esetén tárgyaláson bírálja el. Ezen a tárgyaláson is kötelező az ügyész és védő részvétele. A fellebbezés benyújtási határideje attól függ, hogy kézbesítés vagy kihirdetés útján közölték a végzést. A bv. bíró végzése elleni fellebbezést, ha kihirdetés útján közölték, nyomban be kell jelenteni, ha azt kézbesítés útján közölték, akkor nyolc napon belül, írásban van mód a fellebbezés benyújtására.

A bv. bíró jogkörének csoportosítása, felnőtt és fiatalkorúak szerint

Felnőtt korúak esetén	Fiatalkorúak esetén
Büntetés-végrehajtási rezsim (rendszer-fokozat)váltás szükségessége <ol style="list-style-type: none"> 1. a szabadságvesztés végrehajtási fokozatának megváltoztatására irányuló eljárás (Bv. Kódex 52. §) 2. enyhébb végrehajtási szabályok alkalmazása (Bv. Kódex 53. §) 3. fenyítés felülvizsgálata (Bv. Kódex 75. §) 4. biztonsági zárkába vagy részlegre helyezés felülvizsgálata (Bv. Kódex 73. §) 	Büntetés-végrehajtási rezsim (rendszer-fokozat)váltás szükségessége szabadságvesztés végrehajtási fokozatának utólagos meghatározása (Bv. Kódex 54. §)
Feltételes szabadsággal kapcsolatos jogszabályok <ol style="list-style-type: none"> 1. a feltételes szabadságra bocsátás kizártságának megállapítása (Bv. Kódex 55. § és 87. §) 2. a feltételes szabadságra bocsátásra irányuló eljárás (Bv. Kódex 57. §) 3. A feltételes szabadság megszüntetésére irányuló eljárás (Bv. Kódex 61. §) 	ideiglenes elbocsátás a javítóintézetből és annak megszüntetése
Munkabüntetéssel kapcsolatos döntési jogosítványok <ol style="list-style-type: none"> 1. a közérdekű munka végrehajthatósága megszűnésének megállapítása (Bv. Kódex 63. §) 2. a közérdekű munka átváltoztatása szabadságvesztésre (Bv. Kódex 64. §) 	
pénzbüntetés átváltoztatása szabadságvesztésre (Bv. Kódex 66. §)	pénzbüntetés átváltoztatása szabadságvesztésre – behajthatatlanság megállapítása
a szabadságvesztés végrehajtása alatt kóros elmeállapotúvá vált elítélttel kapcsolatos eljárás (Bv. Kódex 56. §)	
Ellenőrzött szabadsággal kapcsolatos döntés a pártfogó felügyelettel kapcsolatos eljárás (Bv. Kódex 68. §)	
Végrehajthatóság kizárása vagy megszűnése <ol style="list-style-type: none"> 1. a kiutasítás végrehajthatósága kizártságának megállapítására irányuló 	Végrehajthatóság kizárása vagy megszűnése az elévülés megállapítása javítóintézeti nevelés végrehajthatóságának kizártsága miatt (Bv.

<p>eljárás (Bv. Kódex 67. §)</p> <p>2. az elévülés megállapítása (Bv. Kódex 70. §)</p> <p>elzárás végrehajthatósága megszűnésének megállapítása (Bv. Kódex 62. §)</p>	Kódex 70. §)
<p>utólagos büntetés-végrehajtási bírói eljárás (Bv. Kódex 71. §)</p>	
<p>a végrehajtásért felelős szerv határozatának bírósági felülvizsgálata (Bv. Kódex 72. §)</p>	
<p>az elítelt sajtó útján történő nyilatkozattételével, nyilatkozata közzétételével kapcsolatos eljárás (Bv. Kódex 74. §)</p>	

Ezt követően vegyük górcső alá az egyes bv. bírói feladatokat, amelyeket a Bv. Kódex az 52–76. §-okban szabályoz.

2.1. A szabadságvesztés végrehajtási fokozatának megváltoztatására irányuló eljárás

Ez az eljárás hasonlít, mégis merőben különbözik a Be. 556. §-ában szabályozott „szabadságvesztés végrehajtási fokozatának utólagos megállapítása” iránti eljárástól. A Be.-ben szabályozott eljárás ugyanis arra az esetre vonatkozik, amikor a bíróság a szabadságvesztés végrehajtási fokozatáról utólag határoz, ha erről a jogerős ítélet nem, vagy nem a törvénynek megfelelően rendelkezett. A bv. bírói eljárásban viszont az elítelt büntetés-végrehajtás alatt tanúsított magatartása, viselkedése, az elítelt személyiségének változása miatt nyilvánvalóvá vált, hogy a büntetés célja, a szabadságvesztés végrehajtása az eredetileg kijelölt fokozat helyett enyhébb fokozatban, vagy éppen csak szigorúbb végrehajtási fokozatban érhető el. Erre tekintettel a bv. bírói eljárásban a szabadságvesztés végrehajtási fokozatának megváltoztatása, valamint az enyhébb fokozat kijelöléséről szóló határozat hatályon kívül helyezése iránt a bv. intézet tesz előterjesztést a büntetés-végrehajtási bíróhoz. A szabadságvesztés enyhébb végrehajtási fokozatának kijelölését leghamarabb az elítelt befogadását követő hat hónap elteltével az elítelt vagy védője is kezdeményezheti. A kérelmet a bv. intézet – értékelő véleményével és javaslatával – tizenöt napon belül továbbítja a büntetés-végrehajtási bíróhoz [Bv. Kódex 52. § (1)–(2) bekezdés].

2.2. Enyhébb végrehajtási szabályok alkalmazása

Az enyhébb végrehajtási szabályok alkalmazása (EVSZ) azt szolgálja, hogy az elítelt vonatkozásában a börtönártalmakat csökkentsék és a kapcsolattartás könnyebbé tétele révén, valamint a bv. intézeten kívüli munkavégzés lehetőségével az elíteltet a társadalomba való reintegrációba segítsék.

EVSZ alkalmazására börtön- vagy fogházfokozatban van lehetőség és a bv. intézetnek kell megtenni az előterjesztést a bv. bíró felé. Az EVSZ alkalmazását az elítelt vagy védő kezdeményezheti kérelemmel, amely kérelmet a bv. intézet – értékelő véleményével és javaslatával – tizenöt napon belül továbbítja a büntetés-végrehajtási bíróhoz. A büntetés-végrehajtási bíró az iratok alapján hozhatja meg a döntést, de bizonyos esetben meghallgatást is tarthat.

2.3. A fenyítés felülvizsgálata

A büntetés-végrehajtás rendjét vétkesen megsértő elítélttel szemben, valamint a büntetés-végrehajtás rendjének és biztonságának fenntartása érdekében fenyítések alkalmazhatók, amely közül az egyik a *magánelzárás*.

A Bv. Kódex 169. § (1)–(5) bekezdései alapján magánelzárás fegyházban huszonöt, börtönben húsz, fogházban tíz napig terjedhet, amelynek időtartama alatt engedélyezhető, hogy az elítélt dolgozzon vagy iskolába járjon. Ha az elítélt dolgozik, a magánelzárás fegyházban húsz, börtönben tizenöt és fogházban öt napig terjedhet. A magánelzárás végrehajtása alatt az elítélt

- a) kimaradásra és eltávozásra nem mehet,
- b) a védőjével való kapcsolattartást kivéve nem telefonálhat és nem levelezhet,
- c) nem küldhet, és nem kaphat csomagot,
- d) nem fogadhat látogatót, kivéve a lelkészt, valamint a szabadulás előkészítése érdekében a leendő munkáltatóját, a pártfogó felügyelőt és a karitatív szervezet megbízottját,
- e) a személyes szükségleteire nem vásárolhat,
- f) nem veheti igénybe a bv. intézet művelődési és sportolási lehetőségeit, sajtóterméket nem olvashat,
- g) a munkáltatásban nem vehet részt.

A bv. intézet magánelzárás fenyítést kiszabó határozata ellen az elítélt és – ha a fegyelmi eljárásban eljár – a védője a büntetés-végrehajtási bíróhoz bírósági felülvizsgálati kérelmet nyújthat be. A bírósági felülvizsgálati kérelmet a határozat közzétevésekor nyomban be kell jelenteni; s a kérelemnek a magánelzárás végrehajtására halasztó hatálya van.

A bírósági felülvizsgálati kérelmet a büntetés-végrehajtási bíró az irat hozzáérkezésétől számított öt napon belül bírálja el. Ugyanez az elbírálás menete az elzárást töltő elítéltnak, a szabálysértési elzárást töltő elkövetőnek, valamint az előzetesen letartóztatottnak és a rendbíróság helyébe lépő elzárásra kötelezettnek.

2.4. Biztonsági zárkába vagy részlegre helyezés felülvizsgálata

A Bv. Kódex 147. §-a alapján biztonsági zárkába vagy részlegre helyezhető az elítélt, akinek különösen az előélete, bűncselekménye, büntetési ideje, magatartása, informális kapcsolati rendszere, az intézet rendjéhez és biztonságához való viszonya, valamint személyi körülményei alapján alapos okkal arra lehet következtetni, hogy

- a) a bv. intézet rendjét és biztonságát súlyosan sértő cselekményt vagy bűncselekményt készíthet elő, vagy ilyen cselekményt már megkísérelt vagy elkövetett;
- b) saját vagy mások életét, testi épségét, illetve vagyontárgyakat sértő vagy veszélyeztető magatartást fog tanúsítani, vagy ilyen cselekményt már elkövetett, nyíltan vagy rejtetten agresszív viselkedésű.

Az elítélt biztonsági zárkába vagy részlegre helyezését a bv. intézet parancsnoka indokolt határozattal legfeljebb három hónapra rendelheti el, amelyet alkalmanként három hónappal, legfeljebb azonban egy év időtartamig meghosszabbíthat.

Hasonlóan a fenyítés felülvizsgálatához, a Bv. Kódex 73. §-a úgy rendelkezik, hogy a biztonsági zárkába helyezés elrendeléséről és meghosszabbításáról szóló határozat elleni

bírósági felülvizsgálati kérelmet a bv. bíró az irat hozzáérkezésétől számított öt napon belül bírálja el.

2.5. Szabadságvesztés végrehajtási fokozatának utólagos meghatározása

A Bv. Kódex 54. § rendelkezése ebben a témakörben két verziót tárgyal. Az egyik arra az esetre vonatkozik, ha a fiatalkorú a büntetés végrehajtása *előtt* betölti a 21. életévét, míg a másik arra, amikor a fiatalkorú a szabadságvesztés végrehajtása *alatt* tölti be a huszonegyedik életévét.

Amennyiben a fiatalkorú a büntetés végrehajtása *előtt* betölti a 21. életévét, s az elítéltet fiatalkorúak börtönére vagy fiatalkorúak fogházára ítélték, akkor a lakóhelye, ennek hiányában tartózkodási helye szerint illetékes büntetés-végrehajtási bíró hivatalból, az iratok alapján a Btk. 37. §-a szerint megállapítja a szabadságvesztés fokozatát, amelynek során a Btk. 35. § (2) bekezdése alapján a törvényben meghatározottnál eggyel enyhébb végrehajtási fokozatot is meghatározhat [Bv. Kódex 54. § (1) bekezdés].

Ha a fiatalkorú büntetés végrehajtása *alatt* tölti be a 21. életévét, akkor a szabadságvesztés fokozatának a Btk. 37. §-a alapján történő meghatározása úgy történik, hogy a bv. intézet előterjesztést tesz a büntetés-végrehajtási bírónak, aki az iratok alapján meghatározza a megfelelő szabadságvesztés-fokozatot.

Amennyiben a Btk. 35. § (2) bekezdése alapján a törvényben meghatározottnál eggyel enyhébb végrehajtási fokozatot is meg kell határoznia a bv. bírónak, akkor a fiatalkorúnak a szabadságvesztés végrehajtása során tanúsított magatartását is vizsgálni kell a meghallgatáson.

2.6. A feltételes szabadságra bocsátásra irányuló eljárás

A feltételes szabadságra bocsátásról az Európa Tanács Miniszteri Bizottsága R(2003) 22. számú Ajánlása is rendelkezik. Ezek szerint a feltételes szabadságra bocsátás olyan, jogszabály által szabályozott intézmény, amely elviekben lehetővé teszi, hogy a szabadságvesztéssel sújtott terhelt az ítéletben meghatározott tartam teljes kitöltését megelőzően szabadlábba kerülhessen.

A feltételes szabadságra bocsátás alapgondolata onnan származik, hogy az elítélt társadalomba való fokozatos visszavezetése, a szabad életbe történő beilleszkedés elősegítése fontos célja a büntetés-végrehajtásnak.

A feltételes szabadságról a Bv. Kódex 57. §-a alapján a bv. bíró a bv. intézet előterjesztése alapján, a feltételes szabadságra bocsátás lehetséges időpontja előtt – kivéve, ha az elítélt annyi időt töltött előzetes fogva tartásban, hogy az esedékesség már bekövetkezett –, az elítélt meghallgatása után határoz.

A büntetés-végrehajtási bíró a meghallgatás időpontjáról a bv. intézetet, ha a terhelt szabadlábban van, a terheltet, vagy ha fiatalkorú, törvényes képviselőjét idézi; az ügyészt, továbbá, ha a pártfogó felügyelő meghallgatása szükséges, a pártfogó felügyelőt értesíti.

Ahhoz, hogy valaki feltételes kedvezményben részesüljön, három pozitív feltételnek kell teljesülni. Ezeknek a feltételeknek konjunktíve, vagyis együttesen kell fennállniuk.

2.6.1. Első feltétel

Objektív feltétel, hogy az elítélt kitöltötte az ítéletben, illetve a Btk.-ban a feltételes szabadságra bocsátáshoz szükséges tartamot. Így általános szabállyá teszi, hogy a fogvatartott a büntetés *kétharmadának, de legalább három hónap* szabadságvesztés, visszaeső esetében a büntetés háromnegyed részének, de legalább három hónap szabadságvesztés kitöltése után bocsátható legkorábban feltételes szabadságra.

Az objektív feltételnek – vagyis a meghatározott tartam kitöltésének – értelemszerűen a feltételes szabadságra bocsátás esedékességi idejére kell teljesülnie. A bv. bíró nyilvánvalóan e határnap előtt kell hogy döntsön a feltételes szabadságra bocsátásról, fő szabály szerint a büntetés-végrehajtási intézet előterjesztése alapján. Erre adott esetben több hónappal a feltételes szabadságra bocsátás esedékessége előtt is sor kerülhet.

2.6.2. Második feltétel

Következő kritérium a kifogástalan magatartás. Itt vizsgálni kell, hogy milyen a jutalmazások-fenyítések mérlege, melyik mutat többletet, miért jutalmazták és miért fenyítették az elítéltet.

2.6.3 Harmadik feltétel

Megállapíthatónak kell lennie, hogy az elítélt kész a törvénytisztelő életmód folytatására.

Amennyiben a bv. bíró a fenti három feltétel bármely hiányát észleli, akkor az elítéltet nem bocsátja feltételes szabadságra. Arra azonban van lehetősége, hogy a feltételes szabadságra bocsátás lehetőségét később újból megvizsgálja.

A feltételes szabadságra bocsátásról soron kívül kell határozni, ha az előzetes fogva tartásban, vagy házi őrizetben töltött időre figyelemmel az elítélt az ítélet jogerőre emelkedésekor feltételes szabadságra lenne bocsátható.

A feltételes szabadságra bocsátást elrendelő végzés ellen az ügyész fellebbezést nyújthat be, melynek a feltételes szabadság megkezdésére halasztó hatálya van.

2.7. A feltételes szabadság megszüntetésére irányuló eljárás – ideiglenes fogamatba vétel

Amennyiben az elítélt olyan viselkedést tanúsít, amely a magatartási szabályok súlyos megszegését jelenti, akkor a feltételes szabadság megszüntetésének lehet helye. Ekkor az ügyész az elítélt tartózkodási helye szerint illetékes bv. bírónak indítványt tesz. Az indítvány benyújtása után a bv. bíró elrendelheti a szabadságvesztés ideiglenes fogamatba vételét, ha például az elítélt elrejtőzött a hatóság elől, vagy alaposan feltehető, hogy szökésével vagy elrejtőzésével kivonná magát a büntetés végrehajtása alól, illetve újabb bűncselekményt követne el. Az ideiglenes fogamatba vétel időtartama a feltételes szabadságra bocsátás megszüntetése esetén a még letöltendő szabadságvesztés tartamáig terjedhet, de nem haladhatja meg a harminc napot (Bv. Kódex 61. §).

2.8. A feltételes szabadságra bocsátás kizártságának megállapítása

Korábban többször előfordult, hogy az elítélt megkapta a „behívóját” a szabadságvesztés megkezdésére, ugyanakkor mégsem tett eleget ezen kötelezettségének. Ekkor a hatóságnak kellett intézkedni az elítélt felkutatásáról, illetve elfogatóparancs kibocsátásáról, amely az eljárás elhúzódását és felesleges költségkiadásokat eredményezett. Ennek kivédését szolgálja a Bv. Kódex 87. §-a amely szerint ha az elítélt határozott ideig tartó szabadságvesztés letöltését önhibájából határidőben nem kezdte meg, a feltételes szabadságra bocsátás lehetőségéből ki kell zárni. A feltételes szabadságra bocsátás lehetőségének ilyen módon történő kizárása esetén a bv. intézet tesz előterjesztést – a szabadságvesztés foganatba vételekor – a bv. bíróhoz.

2.9. Ideiglenes elbocsátás a javítóintézetből és annak megszüntetése

Azokat a fiatakorúakat, akiket javítóintézeti nevelésre ítélték, s a javítóintézeti nevelés alatti magatartásukra tekintettel alaposan feltehető, hogy a fiatakorú helyes irányú fejlődése a javítóintézeti elhelyezés nélkül is elérhető, a javítóintézetből ideiglenesen el kell bocsátani. Ekkor az ideiglenes elbocsátásra a korábban részletezett feltételes szabadságra bocsátásra irányuló eljárás szabályait kell alkalmazni, míg a javítóintézetből történő ideiglenes elbocsátás megszüntetésére a szintén korábban taglalt feltételes szabadság megszüntetésére irányuló eljárás az irányadó.

2.10. A közérdekű munkával kapcsolatos bv. bírói eljárás

Korábban a büntetés-végrehajtási jogszabály a közérdekű munka vonatkozásában szélesebb körű jogosítványt adott a bv. bírónak, így pl. neki kellett kijelölnie a munkavégzés helyét. Mostanra a közérdekű munkával kapcsolatos jogosítványa csupán két dolog köré összpontosul: a közérdekű munka végrehajthatósága megszűnésének megállapítása és közérdekű munka átváltoztatása szabadságvesztésre.

A közérdekű munka tartamát – a Btk. 47–48. §-aiban foglaltak szerint – órákban kell meghatározni, annak legkisebb mértéke negyvennyolc, legnagyobb mértéke háromezszázötvenöt óra. A közérdekű munkát az elítélt hetente legalább egy napon – a heti pihenőnapon vagy a szabadidejében –, díjazás nélkül kell hogy végezze.

A Bv. Kódex 289. §-a alapján a közérdekű munka vagy annak hátralévő része nem hajtható végre, ha az ítélet jogerőre emelkedése után az elítélt

- a) megszületett gyermekének gondozásáról egy éven át saját háztartásában gondoskodott,
- b) legalább egy évig gyermekgondozási díjban vagy gyermekgondozási segélyben részesült,
- c) egészségi állapotában olyan tartós változás következett be, amely a közérdekű munka végrehajtását nem teszi lehetővé, vagy a foglalkoztathatósági szakvélemény, vagy a megismételt vizsgálat szerinti foglalkoztathatósági szakvélemény alapján a közérdekű munka végzésére nem alkalmas,
- d) öt évet vagy azt meghaladó időt töltött szabadságvesztésben vagy előzetes letartóztatásban.

Ezekben az esetekben a bv. bíró hivatalból, a pártfogó felügyelő előterjesztésére vagy az elítélt kérelmére iratok alapján megállapítja a közérdekű munka végrehajthatósága megszűnését.

A másik esetkör, amivel a bv. bíró foglalkozik a közérdekű munka kapcsán, a közérdekű munka átváltoztatása szabadságvesztésre. Erre akkor kerül sor, ha az elítélt a számára órákban meghatározott munkát önhibájából nem végzi el. Ebben az esetben a közérdekű munkát vagy annak hátralévő részét szabadságvesztésre kell átváltoztatni, fogházfokozatban. Ennek a menete a Bv. Kódex 64. §-a alapján a következő.

1. a szabadságvesztésre való átváltoztatást az ügyész a pártfogó felügyelő jelentése alapján indítványozza a bv. bírónál;
2. ha a bv. bíró az indítványnak helyt ad, a közérdekű munka helyébe lépő szabadságvesztés tartamát a még le nem töltött munkaórák alapulvételével állapítja meg;
3. ha az átváltoztatásra nincs ok, a bv. bíró munkahely vagy új munkahely kijelölésére hívja fel a pártfogó felügyelőt

2.11. Pénzbüntetés átváltoztatása szabadságvesztésre

Nemcsak a közérdekű munka, hanem a Btk. 51. §-ában szabályozott pénzbüntetés átváltoztatása is a bv. bíró feladatkörébe esik, a Bv. Kódex 66. §-a alapján.

A pénzbüntetés

1. napi tétel (amely a bűncselekmény tárgyi súlyát mutatja) és
2. napi összegből tevődik össze (az elkövető vagyoni, jövedelmi, személyi viszonyait mutatja).

A pénzbüntetés legkisebb mértéke **harminc**, legnagyobb mértéke **ötszáznegyven** napi tétel. Egynapi tétel összegét legalább **ezer**, legfeljebb **ötszázezer** forintban kell meghatározni.

Ezekre tekintettel vegyünk egy példát a pénzbüntetés átváltoztatására.

A bíróság K. G. elítéltet 150 napi tétel és 1500 forint napi összegre, azaz összesen 225 000 forint végösszegű pénzbüntetésre ítélte. K. G. elítélt ebből 135 000 forintot fizetett meg.

Megoldás:

→ 225 000 Ft – 135 000 Ft = 90 000 Ft

→ 90 000 Ft / 1500 Ft = 60 napi tétel

Tehát K. G. elítéltnek a meg nem fizetett 90 000 forintért 60 napot kell fogházban letöltenie.

A pénzbüntetés végrehajtása érdekében a törvényszék gazdasági hivatala (TGH) intézkedik, s a bv. bíró illetékessége is ez alapján kerül megállapításra.

A bv. bíró az iratok alapján, hivatalból vagy az ügyész indítványára szabadságvesztésre változtatja át a meg nem fizetett pénzbüntetést.

Fiatalkorúak esetén a szabályozás nemiképp eltér. Fiatalkorúval szemben ugyanis pénzbüntetést csak akkor lehet kiszabni, ha önálló keresete, jövedelme vagy megfelelő vagyona van. A pénzbüntetés behajthatatlanságának vizsgálata az elsődleges, megelőzi a pénzbüntetés átváltoztatását. Amennyiben a behajthatatlanság megállapításra kerül, akkor lehet a Btk. 112. és 113. §-ai alapján a pénzbüntetést közérdekű munkává átváltoztatni, s ha ez is kizárt, akkor lehet a pénzbüntetést szabadságvesztésre átváltoztatni.

2.12. A szabadságvesztés végrehajtása alatt kóros elmeállapotúvá vált elítélttel kapcsolatos eljárás

A *kényszergyógykezelés* büntetőjogi intézkedés, amelyet személy elleni erőszakos vagy közveszélyt okozó bűncselekmény elkövetőjével szemben kell alkalmazni, ha elmeműködésének *kóros állapota* miatt nem büntethető, és tartani kell attól, hogy hasonló cselekményt fog elkövetni, feltéve hogy büntethetősége esetén egyévi szabadságvesztésnél súlyosabb büntetést kellene kiszabni.

A kényszergyógykezelést az Igazságügyi Megfigyelő és Elmegyógyító Intézetben (IMEI) kell végrehajtani, hasonlóan az ideiglenes kényszergyógykezeléshez. Az ideiglenes kényszergyógykezelés a kóros elmeállapotú terhelt személyi szabadságának bírói elvonása a büntetőeljárás alatt (jogerős ítélet nélkül). Akkor van helye, ha a bíróság arra következtet, hogy a büntetőeljárás végén a terhelt kényszergyógykezelését kell majd elrendelni.

Ha az elítélt viszont már később, a büntetés-végrehajtási intézetben válik kóros elmeállapotúvá, akkor a szabadságvesztés-büntetés fennmaradó részét a bv. intézetben nem lehet végrehajtani, (hiszen kényszergyógykezelésnek van helye), ekkor az elítéltet a büntetés-végrehajtási bíró döntése alapján az IMEI-ben kell elhelyezni.

Ezt szabályozza a Bv. Kódex 56. §-ának rendelkezése, amely szerint az IMEI főigazgató főorvosa előterjesztést tesz a büntetés-végrehajtási bírónak a szabadságvesztés végrehajtási helyének megváltoztatására, ha az IMEI pszichiáter szakorvosa az elítélt kóros elmeállapotára utaló tüneteket állapított meg. Ebben az esetben a bv. bíró igazságügyi elmeorvos-szakértői vélemény beszerzését rendeli el.

Ha a szakértői vélemény szerint az elítélt kóros elmeállapotú, a bv. bíró a szabadságvesztés végrehajtási helyeként az IMEI-t jelöli ki.

Az elítélt elmeállapotának felülvizsgálatát félévente el kell végezni. Amennyiben az újabb szakértői vélemény azt állapítaná meg, hogy az elítélt elmeállapotában bekövetkezett változás alapján az elítéltnak az IMEI-ben történő elhelyezése már nem indokolt, a büntetés-végrehajtási bíró elrendeli az elítélt visszaszállítását a bv. intézetbe.

A bv. bíró határozatait a rendelkezésre álló iratok alapján is meghozhatja, határozatával szemben a nagykorú elítélt törvényes képviselője, házastársa vagy élettársa is jogosult a fellebbezésre.

2.13. A pártfogó felügyelettel kapcsolatos eljárás

A Btk. 69. §-a szerint pártfogó felügyelet rendelhető el a feltételes szabadság tartamára, ha annak eredményes elteltéhez az elkövető rendszeres figyelemmel kísérése szükséges, míg pártfogó felügyelet alatt áll az az elítélt, akit életfogytig tartó szabadságvesztésből feltételes szabadságra bocsátottak, és az a visszaeső, akit feltételes szabadságra bocsátottak, vagy akivel szemben a szabadságvesztés végrehajtását felfüggesztették.

Ezekben az esetekben a Bv. Kódex 68. §-a alapján a bv. intézet a pártfogó felügyelet elrendelése iránt a feltételes szabadságra bocsátás esedékessége előtt tesz előterjesztést a bv.

bíróhoz. A bv. bíró pártfogó felügyelői vélemény beszerzését rendelheti el külön magatartási szabály előírása érdekében.

A bv. bíró a pártfogó felügyelet elrendeléséről a feltételes szabadságra bocsátásról szóló határozattal együtt dönt, és amennyiben az elítélt pártfogó felügyeletét rendeli el, külön magatartási szabályt írhat elő.

A bv. bíró az elítélt pártfogó felügyeletét megszünteti, ha a pártfogó felügyelet fele része, de legalább egy év eredményesen eltelt, és annak szükségessége már nem áll fenn. A bv. bíró az iratok alapján hozhatja meg a döntést, az ügyész indítványára.

2.14. A kiutasítás végrehajthatósága kizártságának megállapítására irányuló eljárás

A Btk. 59. §-a alapján azt a nem magyar állampolgár elkövetőt, akinek az országban tartózkodása nem kívánatos, Magyarország területéről ki kell utasítani. A kiutasított köteles az ország területét elhagyni, és a kiutasítás tartama alatt nem térhet vissza.

A Bv. Kódex a 67. §-ában ezzel kapcsolatosan azt az esetet szabályozza, amikor a kiutasítás végrehajtását kizáró okot a bv. bíró állapítja meg.

Az eljárást az elítélt kérelmére vagy hivatalból kell megindítani, s az ügyész vagy az idegenrendészeti hatóság indítványozza a bv. bírónál. Az eljárást ilyenkor annak az idegenrendészeti hatóságnak a székhelye szerint illetékes bv. bíró folytatja le, amelynek területén az elítélt tartózkodik.

A bv. bíró az idegenrendészeti hatóság kezdeményezése alapján az ügyész indítványára, de legalább kétvétenként megvizsgálja a kiutasítás végrehajthatóságát.

2. 15. Elzárás végrehajthatósága megszűnésének megállapítása

A Bv. Kódex 62. §-a szerint a bv. bíró hivatalból, vagy a bv. intézet előterjesztése alapján az iratok alapján megállapítja az elzárás végrehajthatósága megszűnését az alábbi esetekben, ha az ítélet jogerőre emelkedését követően az elzárásra ítélt

- a) megszületett gyermekének gondozásáról egy éven át saját háztartásában gondoskodott,
- b) legalább egy évig gyermekgondozási díjban vagy gyermekgondozási segélyben részesült,
- c) öt évet vagy azt meghaladó időt töltött szabadságvesztésben vagy előzetes letartóztatásban, vagy két évet vagy azt meghaladó időt töltött javítóintézetben.

2.16. Az elévülés megállapítása

A Bv. Kódex 70. §-a alapján a bv. bíró hivatalból vagy az ügyész indítványára, a rendelkezésre álló iratok alapján megállapítja *elévülés* bekövetkezése miatt a büntetés vagy a javítóintézeti nevelés végrehajthatóságának kizártságát, az alábbiak szerint.

A szabadságvesztés végrehajthatósága elévül:

- a) tizenöt évi szabadságvesztés vagy ennél súlyosabb büntetés esetén húsz év,

- b) tízévi vagy ezt meghaladó tartamú szabadságvesztés esetén tizenöt év,
- c) ötévi vagy ezt meghaladó tartamú szabadságvesztés esetén tíz év,
- d) öt évet el nem érő tartamú szabadságvesztés esetén öt év elteltével.

Az elzárás, a közérdekű munka, a pénzbüntetés, a kitiltás és a sportrendezvények látogatásától való eltiltás végrehajthatósága öt év elteltével évül el.

A foglalkozástól eltiltás, a járművezetéstől eltiltás, a kiutasítás és a közügyektől eltiltás végrehajthatósága

- a) ötévi vagy ezt meghaladó határozott tartam esetén tíz év,
- b) öt évet el nem érő tartam esetén öt év elteltével évül el. (Bv. Kódex 28. §)

2.17. Utólagos büntetés-végrehajtási bírói eljárás

A Be. XXIX Fejezetében van lehetőség arra, hogy jogerősen befejezett ítélet esetén az eljárás megismétlése nélkül, utólagosan lehessen orvosolni az anyagi jogi szabálysértéseket. A Bv. Kódex ezzel párhuzamosan tartalmazza azt a rendelkezést, hogy a bv. bíró hivatalból, az ügyész indítványára vagy az elítélt kérelmére, illetve a végrehajtásért felelős szerv jelzése alapján utólag – szintén a Be. XXIX. Fejezetében írt szabályok alapján – folytatja le a fent részletezett eljárásokat, ha a határozatában nem a törvénynek megfelelően rendelkezett.

2.18. A végrehajtásért felelős szerv határozatának bírósági felülvizsgálata

Bírósági felülvizsgálati kérelemnek van helye a végrehajtásért felelős szerv határozata ellen, melyet a bv. bíróhoz kell betérjeszteni. Felülvizsgálati kérelem benyújtására fő szabályként az elítélt, az egyéb jogcímen fogvatartott, a védő, a fiatakorú törvényes képviselője, valamint a kényszergyógykezelt törvényes képviselője, házastársa és élettársa jogosult. Ezen jogosultságokat hitelt érdemlően kell igazolni.

A bírósági felülvizsgálati kérelmet – e törvény eltérő rendelkezése hiányában – a határozat közlésétől számított nyolc napon belül lehet a határozatot hozó végrehajtásért felelős szervhez, illetve szervezeti egységhez írásban benyújtani. Ha a törvény úgy rendelkezik, hogy az elítéltnak vagy az egyéb jogcímen fogva tartottnak a határozat közlésekor nyomban nyilatkoznia kell a jogorvoslatról, akkor azt jegyzőkönyvbe kell foglalni (Bv. Kódex 28. §).

A bírósági felülvizsgálati kérelem benyújtására nyitva álló határidő lejártát követően a végrehajtásért felelős szerv, illetve szervezeti egység vezetője haladéktalanul felterjeszti az iratokat a bírósághoz. A bírósági felülvizsgálati kérelemben új tények és bizonyítékok is felhozhatók. A bv. bíró bírósági felülvizsgálati eljárásban hozott határozata ellen fellebbezésnek nincs helye, és a bírósági felülvizsgálati kérelemnek a határozat végrehajtására fő szabályként nincs halasztó hatálya [kivételt képeznek a Bv. Kódex 25. § (2) bekezdésében foglalt esetek].

A bv. bíró az eljárásában csak az elítélt javára változtathatja meg a végrehajtásért felelős szerv döntését, s erről végzéssel határoz.

A bv. bíró a bírósági felülvizsgálattal kapcsolatos jogköre a következő:

- a) a bírósági felülvizsgálati kérelmet elutasítja, ha az elkésett, e törvényben kizárt, vagy nem a jogosulttól származik,
- b) a határozatot helyben hagyja, ha a bírósági felülvizsgálati kérelem alaptalan,
- c) a határozatot megváltoztatja, ha a bírósági felülvizsgálati kérelem és az iratok alapján lehetséges a törvénynek megfelelő határozat meghozatala,
- d) a határozatot hatályon kívül helyezi és a döntésre jogosultat új eljárásra utasítja, ha új határozat meghozatala szükséges.

2.19. Az elítélt sajtó útján történő nyilatkozattételével, nyilatkozata közzétételével kapcsolatos eljárás

A Bv. Kódex 120. §-a alapján az elítélt véleményét – ellenőrzés mellett, az e törvényben meghatározott korlátozás kivételével – olyan formában nyilváníthatja ki, amely nem zavarja a bv. intézet rendjét és biztonságát.

(2) A vélemény nyilvánosságra hozatala

- a) a nemzetbiztonság védelme,
- b) a minősített adat közlésének megakadályozása,
- c) a bűncselekmény közvetlen veszélyének fennállása esetén, annak megakadályozása,
- d) a bv. intézet rendje és biztonsága,
- e) a bűnöző életmód népszerűsítésének megakadályozása, valamint
- f) az elítélt, vagy hozzátartozója számára a bűncselekménnyel kapcsolatos vélemény nyilvánosságra hozatalából eredő vagyoni előny elérésének megakadályozása

érdekében korlátozható.

Az elítélt ezek alapján jogosult nyilatkozatot tenni műsorszámban vagy sajtótermékben, illetve elektronikus hírközlő hálózat útján történő közzétételre, valamint jogosult nyilatkozattételét tartalmazó írás, kép-, hangfelvétel (a továbbiakban: közlésre szánt anyag) közzétételére.

A nyilatkozattétel engedélyezéséről vagy megtagadásáról a büntetés-végrehajtás országos parancsnoka a kérelem benyújtásától számított három napon belül dönt.

Ha az országos parancsnok a nyilatkozattételt megtagadja, arról indokolt írásbeli határozattal dönt, s ezen határozat ellen az elítélt bírósági felülvizsgálati kérelmet nyújthat be. A kérelmet a bv. intézet haladéktalanul továbbítja a bv. bíróhoz. A bv. bíró a Bv. Kódex 74. §-a alapján a hozzáérkezésétől számított öt napon belül – az iratok alapján – bírálja el a kérelmet. Amennyiben a bv. bíró az országos parancsnok határozatát helybenhagyja, a közlésre szánt anyagot haladéktalanul meg kell semmisíteni.